

DWMPC.8000.1.2020

Pani/Pan

Prezes Sądu Apelacyjnego

-wszyscy-

Szanowni Państwo Prezesi,

w związku z pytaniami sądów dotyczącymi współpracy w sprawach cywilnych z Rosją i Białorusią na podstawie umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, sporządzona w Mińsku dnia 26 października 1994 r. (Dz.U. z 1995 r. poz. 619 ze zm.) oraz umowy między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych, sporządzona w Warszawie dnia 16 września 1996 r. (Dz.U. z 2002 r. poz. 750), a także pytaniami o normy prawa międzynarodowego publicznego odnoszące się do klauzuli porządku publicznego jako podstawy odmowy wykonania wniosku o współpracę w sprawach cywilnych, w ślad za pismami z dnia 8 października 2020 i 22 grudnia 2021 r. (DWMPC.8000.1.2020) uprzejmie przekazuję następujące informacje z prośbą o ich upowszechnienie w podległych Pani/Panu jednostkach:

I. Stosownie do art. 19 pierwszej z powołanych umów, pomocy prawnej nie udziela się, jeżeli jej udzielenie może zagrozić suwerenności lub bezpieczeństwu państwa albo pozostawałoby w sprzeczności z podstawowymi zasadami prawa wezwanej Umawiającej się Strony. Stosownie do art. 17 drugiej z umów, pomocy prawnej można odmówić, jeżeli jej udzielenie może zagrozić suwerenności, bezpieczeństwu, porządkowi publicznemu lub innym ważnym interesom albo pozostawałoby w sprzeczności z podstawowymi zasadami prawa lub międzynarodowymi zobowiązaniami wezwanej Umawiającej się Strony.

II. Prawa i wolności człowieka chronione są przez całą społeczność międzynarodową. W związku z tym przyjmuje się, że traktaty z zakresu praw człowieka (przede wszystkim Europejska Konwencja Praw Człowieka i przyjęty w ramach systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, którego stronami są zarówno Rosja jak i Białoruś) kreują zobowiązania państwa w stosunku do społeczności międzynarodowej jako całości, tzn. zobowiązania *erga omnes* (zob. wyrok Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 lutego 1970 r. w sprawie Barcelona Traction (Belgia v. Hiszpanii), I.C.J. Reports 1970, § 33).

Umowy międzynarodowe z zakresu praw człowieka mają w systemie prawa międzynarodowego szczególną pozycję (wyrok ETPC z dnia 18 stycznia 1978 r. w sprawie Irlandia v. Zjednoczonemu Królestwu, § 239). Jak wskazuje Komitet Praw Człowieka ONZ – gwarantują określone prawa ludziom na danym terytorium. W związku z tym, kiedy tylko takie gwarancje zostały udzielone, a podmiot praw został wzięty pod ochronę prawa międzynarodowego, nie może już być jej pozbawiony (zob. § 3–4 Komentarza ogólnego Komitetu Praw Człowieka ONZ dotyczącego kontynuacji zobowiązań, CCPR/C/21/Rev.1/Add.8/Rev.1). W związku z tym, w razie konfliktu norm z zakresu praw człowieka i obrotu międzynarodowego przewagę będzie mieć ta pierwsza (art. 30 ust. 2 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów).

Z punktu widzenia polskiej praktyki sądowej oznacza to, iż – w ocenie DWMPC – traktaty z zakresu praw człowieka stoją na przeszkodzie takiemu rozumieniu prawa krajowego i umów o międzynarodowej współpracy w sprawach prawnych, które dopuszczałyby współpracę międzynarodową, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że współpraca może doprowadzić do naruszenia praw i wolności człowieka.

III. W nauce i praktyce prawa międzynarodowego publicznego niekiedy wskazuje się, że państwo może powołać się na klauzulę porządku publicznego (*ordre public*) także w wypadkach w których możliwość ta nie jest wprost przewidziana w umowie międzynarodowej (zob. np. stanowisko procesowe Szwecji w sprawie Konwencji dotyczącej opieki nad dziećmi z 1902 r. (Niderlandy v. Szwecji) w odniesieniu do klauzuli *ordre public* w kontekście prawa właściwego – sprawa rozstrzygnięta wyrokiem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze z dnia 28 listopada 1958 r., brak było potrzeby zajmowania stanowiska przez MTS w przedmiotowej kwestii).

Łączę wyrazy szacunku

Przemysław Domagała

Zastępca Dyrektora

Departament Współpracy Międzynarodowej i

Praw Człowieka

/podpisano elektronicznie/